

79

Wigwag

2

1.

1969-чу ил январ айнын эввалинде бир даста чаван дамир маһаччара сейкениб тейара межданына бахырды. Тейаредан душанлар сур'атла жакынлашарды. Онларын арасында узун, аргыг бир оглан калырды. Не ман галычыга тазын етиразына бахмайыб ирели чукму, э бири ушаглар да далыча гачди. Елдар э чаган кими хайкула ону дээралайыб гучагладылар. Елдар каварды, онларын аһатесинде галыча жакынлашанда, аг шубеда дајанмыш галычы керуб олени узатды:

ТОФИГ МАҲМУД

— Шаһизе муаллим!—деје севинчле дилланди. нар тарафдан гызларын галыгаһасы голду. Шафег, Бихе, Гамар—гызлар она гаранфил узатдылар. Геранфиллар Елдарын алинде бир даста олду. Онлар жашыл ранки, шушели, балача автобуса долушдулар. Елдар Шаһизе муаллима бахыб деди:

МУНЧУЛАР

— Бахынын навасы не јумшагдыр, јаз кими.

— Бас Новосибирск нечедир!—деје арха чаркеде ајлашмиш Шафег сорушду. — Шахта! Гырч дараца.

Не ман дилланди:

— Гулагларын хоруз пипији кими гызарыбмыш јегин?

— Гулзгларым јох, бурнум...

Саг тарафда эда ила ајлашан Јусиф сорушду:

— Олимпиадаја душан масела четин иди?

— Четин иди, ше'р јазмаг кими четин.

Не ман јене сев атды:

— Јусиф даһа ше'р јазмыр, драматуркијаја кејиб...

Елдар кула-кула Јусифе бахды:

— Догрудан!—Јусиф тасдиг едандан сонра јене сорушду—недандир?

— Гарихдан. Шрваншаһ Ибраһимин хайатындан.

Автобус Сураханы жакынлыгындакы јолу дээралама кичиб сур'атла шеһара доғру кедирди. Елдар физихз олимпиадасынын неча кечдинидан данышырды.

Ушаглар суалы сула далыча јаздырырдылар:

— Јегин орда тазе достлар газандын?

● ПОВЕСТ

Рассел Рэйшай.

— Чох... Саша, Володја, Фиранкиз... Борис, бир де Манана!

— Манана!—бајагдан сакит ајлашан Бихе бирден-бире чанланды—козал гыздыр?

— Чоох.

Ашагысы универмаг олан чохмартбала бинанын јанында дајандылар...

2.

Закир саһар тездан Чафег Чаббарлы кучасы ила јухары галхырды. Гар навасы

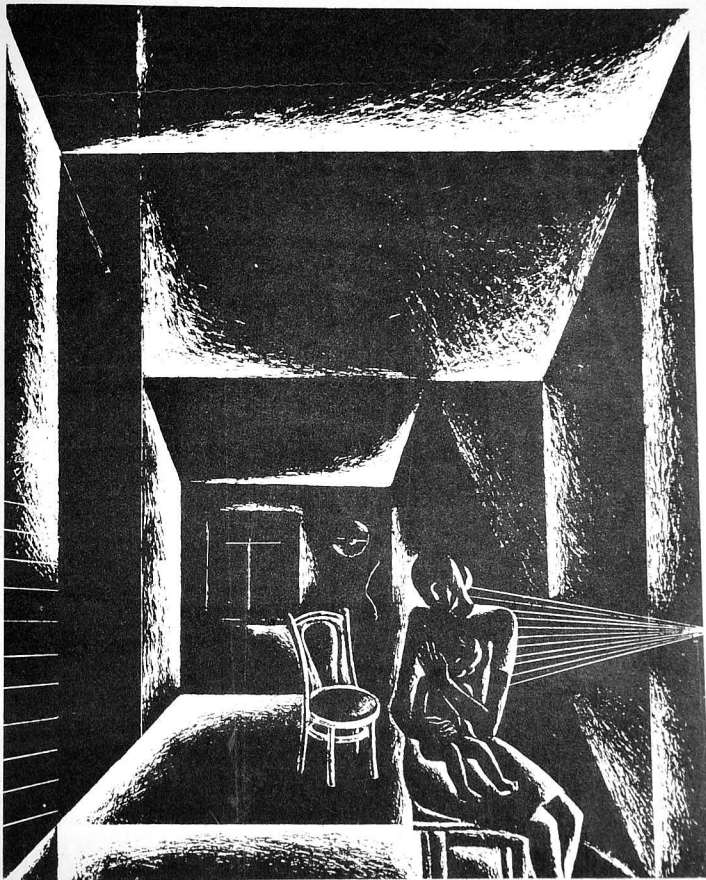
Эли Верднјев.

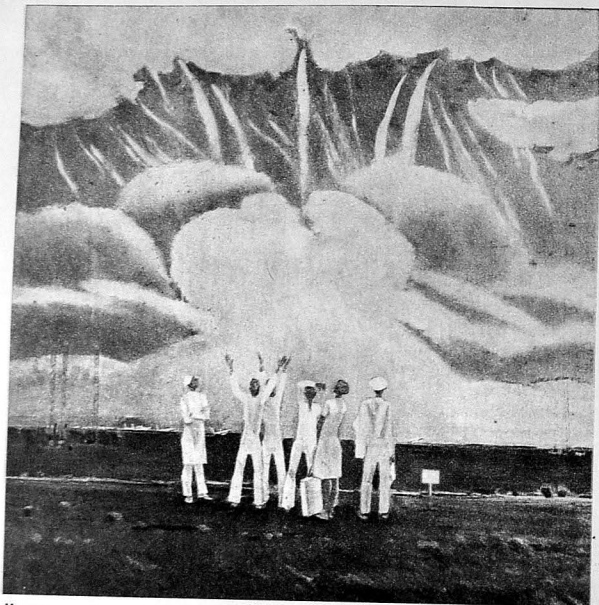
Сосиалист Эмајн
Гайрэманы Исрафил Нусејнов.

Елмас Һусејнов.
Мелодја.
(Линогравура)

Ариф Һусејнов. «Ушлагыгам кечан шәһәр» сиклосинден. 1941-чи ил.

Камил
Рамазанов.
Хошбөхт күн.

сојулгуг вә сөртлик кәтирмишди. Мәктәбә җахыллашанда, әлләрини архасында тутуб атыр-агыр мәлән Јусиф керду. Јусиф чантасыз иди, јатин ки, китабларыны јенә тоггасынын алтына кечирмишди.

— Салам, Јусиф!—дејә Зәкир онун чигинә тохунду.—Хәбәрин вәр, Шаталозун далына кәјә үч космонавт галхыб.

— Еһ, дунән кәшә билирдим буну. Ондара бир шә'р да јазмышам.

Мәктәбин гаршысындакы күчәнин о бири сакииндән Нә'ман әлини јәлләјиб:

— Еј, Зәкир, тут!—дејә гышгырлы вә чантасыны тол кими атды. Зәкир чәлд тәрпанә билмәдји үчүн чанга әјаглары алтына душду. Нә'ман «фәрсиз» дејә гәһгәһә чәкә-чәкә һараса гаңды. Күлбәниз дә кәлди.

— Сабаһыныз хәјир, ушаглар!

— Паһо, кими көрүрәм, Күлбәниз, хош кәлимисән, нә вәр, нә јох!! Москва нечә дидир?

— Әйтигә!!—Күлбәниз күлә-күгә Јусифә бахды.—Сән нечәсән?! Дреман нечә кедир!!

— Сағ ол, Күлбәниз!!—Јусиф әдә илә дилләнди.—Драмын бир шәкигини Битирмишәм. Сәни јәд етмишик. Елдарын гајытмағы мунасибатилә јығышанда...

— Хәбәрим вәр, Бизә мәнә һәр шәји данышыб.

Онлар синфа кирәндә Гәмәр ири кәлләрини һејрәтлә суза-суза дәјирди:

— Көјдә космик кәзиләр нечә бирләшчәкхләр, буну башә дүшә билмирәм.

— Башә дүшмәк үчүн кәрәи баш олсун!

Гәмәр тәрс-тәрс Зәкирә бахды:

— Көрүрәм, сәнин башын чох јәкәдир.

— Ушаглар, көрүн нә гар јағыр...

Һамы пәнчәрәјә чумду. Күчлү гар јағырды. Ири-ири гар дәнәләри һеј әләнирди. Ушаглар елә марагла бахырдылар ки, муәллимин синфа кирмәсиндән хәбәр тутмамышдылар.

Бүтүн дәрс боју ушагларын көзләри чәлдән чәкилмәди. Гар да кәсилмәди. Даһа да күчләнди. Бир эздән һәр јәр әзгәпаг олду. Бақы һалә белә гар көрмәмишди. Ушагларын севинчи јерә-көјә сығмырды. Гапыларын бағлы олмасына бахмајараг, һарданса гар тапырдылар. Нә'ман бөјүк гар топасыны әлиндә тутуб синфдә мејдан сулајырды. Ѓызлар гаһгаһә чәкә-чәкә ондан гаңырдылар.

Дәһлиздә Күлбәниз Елдарла Шәфәгә Москва хәтирәләрини данышырды:

— О гәдәр кәзимшәм ки! Мүзејләр, театрлар, Сум, Горки күчәси, Ѓызыл Мејдан, Останкино, Билирсиниз, һарда олмушам? Десәм инанмазсыныз. «Мосфильм» киностудиясында.

Бәлвәчә гар толгу Күлбәнизин јанындан кечиб, Шафагин синфиндә пара-пара олду. Шафәг од кими синфа чумду. Бу зәман Нә'ман әлиндә дағтар күтлә кими дәһлиздә чыхды. Гәмәр да онун далына.

— Нә олуб?—Шафагин суалына һеч бири чәвәб вәрмәди. Бизә Шафагин гулағына пычылдады: «Нә'ман Гәмәрин күндәли, јини кәтүрүб гаңды». Шафәг пиллаларын мәнәччәриәнә сөјкәниб һөнкүр-һөнкүр дилләјән Гәмәрин јанына чумду. Ашағыдан јухары чыхан Шаһизә муәллим Гәмәри гулағлајыб, мәнрибәнигилә өзүнә тараф чәкди:

— Ѓызым, нијә әгләјирсән?

Гәмәр јейлығыны чыхарыб көзләрини јашыны сийди.

Шафәг дилләнди:

— Нә'ман дағтарини кәтүрүб гәңчиб.

— Даһа бунун үчүн нијә әлгәвр.

— Ади дағтар дәјил, күндәлијидир.

— Белә дее...

Муәллим синфа кирәндә Нә'ман портанын үстүнә чыхыб, әлиндә тутдугу дағтардан сәтирләр охујурду:

— Мән севмәк истәјирәм, севмәк! Урајим севәк илә долудур. Истәјирәм ки, севәјәјим оғланын урајим гәмик олсун, көзәл олсун!

Зәкир Нә'манә бир дүртмә күрду, о, сәзини кәсиб архаја дөңдә, партадан јерә һоппанды.

— Дәјәсән гәһрәмәзлик көстәрирсән?!

Нә'ман, муәллимин һәснини көрүб сәси јаваш-јаваш енди вә тамам кәсилди. Кәркинлији азәлтмәк үчүн бу, Шаһизә муәллимин үчүн јахшы бәһанә олду. Чүнки Нә'маны һамынын көзү габағына дәнләмәк истәмирди.

— Јахшы кинодур, мән көрмүшәм,—деди.—Кәдин, Бахын, бир рәссамын һајә-тындандыр.

Күлбәниз синфа кириб, бәрқәдән гышгырды:

— Жерар Филипин иштиракы илә тәзә кино...—Ушагларын һим-чимини көрүб сәси јаваш-јаваш енди вә тамам кәсилди. Кәркинлији азәлтмәк үчүн бу, Шаһизә муәллимин үчүн јахшы бәһанә олду. Чүнки Нә'маны һамынын көзү габағына дәнләмәк истәмирди.

— Јахшы кинодур, мән көрмүшәм,—деди.—Кәдин, Бахын, бир рәссамын һајә-тындандыр.

— На үзлү гыздыр!—Шэфэг күлдү.
— Үздү дейил, од парчасыдыр.
Шэфэг эһтијатла сорушду:
— Бөлкә сәни севири?
— На данышырсан, һамысы зарафатдыр! Јаман зарафатчыл гыз иди, һамыја саташарды...

Инкилис дили дәрсиндә ушаглар билди-ди ки, Не'ман синифдә Јохду. Закир әјлиб партаја бахды:

— Портфели бурдадыр,—деди.
О күн Не'ман гајымтады. Портфелини һәмшиши кими јенә онун «јавари» — Закир апармалы олду.

3.

Елдар ахшам отагда Гәмәрин хатирә дөфтеринә бахырды. Бу, не гәрнбә дөфтер иди. Үз багығында гызыкул шәкилләри јапшыдырлымышды. Биринчи сәһифәдә сәлиге илә суәллер јазылмышды: һәјәт нәдир, кәләкәкдә нә олмаг истәрдиниз, мөһәббәт нәдир, севиросинизми, идеальныыз, мәшуғулијәтиниз, нә арзулардыныыз! О бири сәһифәләрдә исә синиф ушагларынын шәкилләри, бу суәлләре җаваблары верилимшиди. Елдар дәрһал Шэфәгин җаваблары илә марағланды. «Севиросинизми!» суәлинын җавабында Шэфәг јазмышды: «Билмирәм. Амма үрәжим өвәлјил үрәјим кими дејил. Бу, секирдирми! Бөлкә да!» Елдар Шэфәгин шәкилинә бахды. Дәјирми сифәтли, бәнтли, мактаблы формасында бир гыз! Шэфәг јапон гызларына охшајырды. Елдар зарафатла она һәрәдән «јапон гызы» дејир, нәдәсә Шэфәг бундан инҗијирди. Бирдән, пәнчәрә дејилдү.

— Елдар, мәнәм, Шэфәг.
— Кәл ичәри!

Отага кирәндә Шэфәг әлиндә тутдугу дөфтери уздыб деди:

— Мәселәни һәлл едә билмәдим, кәлдим ки, кәмәк едәсән.

— Палтону сојун.
— Јох, таласирәм.

Ики дағига ичиндә мәселәни һәлл етдиләр. Шэфәг палтосунун дүмләрини ачыб:

— Оф... өвиниз нә истидир!—деди,—јәндим. Чох сағ ол, Елдар, сәһими баша дүшдүм. Билирсэн, нә олуб, Елдар? Сәнин вердини о бојунбагыны кимсә оғурлајыб.

— Бөлкә портфелиндәдир!
— Јох, портфели алт-үст етмишәм. Јохду ки, Јохду.

Шэфәг дөфтери кәтмәјә һазырлашды, «өтүр мәни, Елдар,—деди,—даландан кечмәјә гөрхурам».

Елдар кәјиниб онун далынча кетди. Балача һәјәтдән, дәр даландан сонра күчәјә чықандә, онлар һаванын сәкит вә муларјим олдуғуну көрдүләр. Гар даҗа јағмырды.

— Бир биләјдим, бојунбагымы ким кәтүрүб? Мәнчә, Не'манын кишидир.

Даланын башына чатанда Шэфәг дајанды:

— Даһа өзүм кедәрәм.
Шэфәг әлини узатды, анчаг Елдар ону буррахмады.

— Сөзүн вәр?!
— Вәр. Гәмәрин хатирә дөфтериндә шәкилинә бахмышшәм.
— Еһ, о пис шәкилимдир.
— Нијә, лап јахшыдыр.
— Сағ ол!—Шэфәг галчы. Даланын ахырына аз галмыш, балача гапынын јанында дајаныб керијә чеврилди.

* * *

Сәһәр Шаһизә мүәллимин дәрси иди. О, архаја кечиб ики чәркәнин арасында, дивара сәјкәниб бүтүн синифә бахырды. Закирдән дәрс сорушурду. Елә бу вахт гапы ачылды, хидмәтчи гадын ичәри кирди.

— Мүәллим, бағышла,—деди.—Буну тапмышшәм, дүнөн йығышдырәндә, киминдир, вәрин она.

Арвад тахта мунчулгардан ибарәт бојунбагыны мүәллимә узатды. Шаһизә мүәллим бојунбагыны марағла сүзүб, синифә мурачиат етди:

— Бу киминдир?
Шэфәг гыпгырмызы гызарды.

Хидмәтчи гадын Шэфәгин әјләшдји партины кәстәрди:

— Бунун алтындан тапмышшәм,—деди вә синифдән чыхды...

Тәнәффус вахты Елдар сары рәнкли чәнтасыны сәлигәјә салан Шаһизә мүәллимин јанына кәләндә гызларын Шэфәгин башына йығышдыны көрдү. һамысы суал вериди: «О мунчугы һәрәдән алмышсан?», «Нијә сусурдун?», «Көстәр бир бахәг. Нә гошәнкдир», «Буну сәно ким

бағышлајыб?», «Даһа нијә гызарырсан? Мүәллим синифдән чыха-чыха гәрәф дөндү:

— Билирсэн, Сејид кәлиб!
— Бәли, мүәллим.
— Не'маны гөрхурам јенә јолдан чыхара.

— Сејид чох дәјишиб, мүәллим.
— Инанмырам, Елдар, инанмырам. Не'маны горулмаг лазымдыр, онунчу синифи битирә билсин!

Елдар синифә гајынданда көрдү ки, гызларын арасында мүбәһисә кәдир. Шэфәг һирси-һирли Күбәнизә бахырды:

— Сән Севил Гәзиәвәја гәрәман демирсэн!

— Јох, демирәм: Ахы, о нә едиб?! Ади бир мөхәнзијатор иди. Машына пәмбыг йыгырды. Сонрә! Олмасәјиди, бөлкә һеч гәрәман адыны вәрәмәдиләр.

— Сәһа едирсэн!
— һеч дә јох!
— Севил од парчасы иди, од! Өзү үчүн јашамырды.

Күлбәнизә гаһгаһа чәкди:

— Бәс кимин үчүн!
— Халг үчүн, Вәтән үчүн...
— Курултулу сөзләрдә... Бәсдир, Шэфәг! Севил гәрәманлыгын јох, шөһрәт-пәрәстлигин гурбаны олду.
— Дүз дејил!—дејә Шэфәг бәркдән, һирслә тәшәјрди.

О бири гызлар да Шэфәгә сәс вердиләр:

— Дүз дејил!
— Дүз дејил!

Күлбәнизә пәрт олуб онлардан узағлашды, Бикәјә јалварыб инкилис дили мүәллими кими чығырмасыны дөнә-дөнә хәһш едән ушагларә гошулды. Бикә буну елә мөһәрәтлә бачарырды ки, һамыны күлдүрүрдү. Мүәллимин, көрлә кими, сәси һирсләндәндә чырлашыр, чох гәрнбә чыхарды.

Не'ман тәләсик синифә кирди, сәнки ону говардулар. Киран кими да Бикәјә јахынлашды, голларындан тутуб:

— Сән атынын гәбри!—дејә елә бич-бич јалварды ки, Бикә дәрһал ушагларын хәһишини јеринә јетдири. Инкилис дили мүәллиминин чығ сәси ешидилән кими, онун дәлиһинә ушагларын гаһгаһисә далғаланды. Елә бу вахт қозәл кәјинимш бир

гадын—инкилис дили мүәллими ичәри кирди.

— Сизә нә олду?!—дејә јенә чыр сәслә гышырды.

Дәрс башл ды. Мүәллим Бикәни чыгарды.

Бикә күлә-күлә ајаға галхды. Башга фәиләрдән јахшы гүмәтлар алан, анчаг инкилис дилиндә бирк ахсәјән бу гыз мәтин охунәз башлаған кими мүәллим әсәбиләклә гышырды:

— Дүз охумурсан!

Күчәдән фит сәси ешидиләндә Не'ман өзүнү пәнчәрәјә тәрәф атды, мүәллимин ону чығырмасына фикир вәрәдән ашағы бојланыб әлини јелләди, сонра үзү истәјә-истәјә өз јеринә кечди. Көзәлтәри она бахан Елдар билирди ки, фит чалән Сејиддир. Бир аз кечмәмиш Не'ман әлини гәлдирди:

— Мүәллим, бир дағига чөлә олар, бир дағига.

— Олмаз!
Не'ман пәнчәрәјә баха-баха галды.

4.

Феврал ајы өзүнү јаман көстәрди. Гар, күләк, чөғүги бир нечә күн далбәндә даваам етди. Бөлә һаваларын бириндә Раа мүәллими хәстәләниб кәлмәдији үчүн синиф дәнниз кими габарыб далғаланды. Не'ман партинын үстүндә әјләшиб әдәјлә деди:

— Еј Закир, мәним мөһрибан јавәрим, јахына кәл!

Закир она тәрәф чеврилиб, гаршысын-да шах дајанды:

— Ешидирәм сизи, јолдаш генерал!

— Күлбәнизә де ки, артистләрин шәкилләрини версин, мән дә Бахым.

— Бу дағига, јолдаш генерал!

Бир аздан рәнкли, гашәнк шәкилләр Не'манда иди. Елдар да ортаја чыхыб:

— Ушаглар, диггәт!—дејәндә һәмә сәс-сәһбәти касди.—Сизә бир хәбәр вәрмәк истәјирәм. Бизим Јусфин космонавтларә јаздыгы шә'р бу күнкү гәзетдә чап олунуб.

— О... нә јахшил!

— Јусиф, тәбрик!

Ушаглар Јусфин дөврәләдиләр. Гашгабагы Бикә дә јериндән галхды, онларә

якынлашды. Намы гәзета бахмага чан атырды. Не'ман Закира эмир верди:

— Јаварим, гој Јусиф о ше'ри охусун!

Ушаглар да гышгырдылар:

— Охусун! Охусун!

Јусиф агыр-агыр јериндөн галхды, јазы лөвһәсинә тәрәф кетди, үзүнү ушаглара чевирәндә Күлбәниз сәбр кәтирди. Ше'ри охумаг истәјјерди ки, икинчи сәбр сәсләнди.

— Била-била еләмирәм... һәпчи...—Күлбәниз јайлығыны додагларына тутду—һәпчи...

Закир деди:

— Күлбәнизә јәгин һонконг грипи туб!

— Нә грипи!

— Һонконг. Америкада јайылыб. Алты јүз әлли ики нәфәр өлүб.

— Пәһ атонан! Бунлары хардан билирсән?

— Мәнә хүсуси мә'лумат кәлиб.

Јусиф ше'ри охујуб баша вурду. Алгыш гонду.

— Афәрин, Јусиф!—деја Не'ман ајага галхды, парталарын үстү илә јүјүрүб дүз Јусифин гаршысында јере һоппанды, оку багына басды.

— Електрон, бизә физика дәрсини даңыш.

— Дәрс ијә! Гој мараглы аһвалатлар даңышсын.

Елдар бөјүн физикларин һәјәтиндән даңышмаға башлајанда һамы гулаг асды.

Елә бил гыш ушагларын күлушләри алтында керия чәкилди. Даһа гар јәғмырды. Амма тез-тез күлөкләр эсирди. Сојуға бахмајарар оғланлар палтолаларыны чыхартышдылар. Тәкча Закир үзүн палтосунда кәлиб кедирди. Буна көрә она күлдүрдүләр. Кимсә палтонун эрхасына кизлича гыз тоггасы багламышды. Закир һамынын күлушләри алтында бир голтуғунда Не'манын, о бири голтуғунда өзүнүн портфели, мектабдән чыхыб ловга бир, әда илә кетмәјә башлады. Палтонун архасындагы тогга јерлә сүрүнүрдү. Лап гуј-гуј кими.

Тогганы палтоға ким багламышды — билән јох иди. Закир өзүнү елә апарырды ки, санки һеч нә олмајыб. харданса

бу хәбәр Не'мана чатды, һирсләнди, чошду.

— Ахы ким едиб буну, ким сәнә саташыб?

— һеч ким.

— Мәндән нијә кизләдирсән? Не'ман өлүб ки, онун јаваринә саташсынлар? Бу догга тапачағам.

— Күлбәниз күлә-күлә деди:

— Һирсләнмә, јолдаш генерал! О адамы тапсан синиф адындан сәнә мүкафат верәчәјки.

Һамыја мејдан охујан Не'ман әдәбијат дәрсиндә гузу кими бузүшүшдү. Чүнки Шаһизә муәллиминә од кими бахшылары оиди чәкилмиди. О, башыны јердән галдыра билмирди.

— Дүһан нијә ахырынчы дәрсдән кетмисэн, Не'ман?

— Сүкут.

— Санкилә дејиләм!! Ешитмирсән, Не'ман? Бәлкә һара кетдијини, киминлә кетдијини мән дејим!! һәтта палтон да пәчәрәдән атылып. Сәјид кәлиб сәни апарыр. Билирсәнми инди һәр даггын гызылдыр!! Дәрсдән гачмағы бачарырсан, дәрс өјрәнмәји јох! Нијә инкилис дәрсинә, физика дәрсинә һазыр кәлмәмисән!!

Јенә сүкут. Не'ман тәрпәнә билмирди. Бу һадисәдән сонра Не'ман өзүнү мөһкәм јығышдырды. Сәјид да бу тәрәфләрдә көрүнмәди. Бирдән Закирин палтосунда тогга баглајанын ким олдуу шарка чыхды. Буна һеч ким инанмаг истәмәди. Буну Бикә етмишди, һамыдан фағыр, сәкит бир гыз олан Бикә! Гәрибәдир ки, сирри өзү кизли сахләјә билмәди.

Бу күн һамыдан тез кәлиш Елдар һәјәтдә, һасарын јанындагы ағачинлә көвдәсинә сөјкәниб китаб охумаға башлајанда, киминсә она јәкынлашдығыны дүјүб башыны галдырды. Гаршысында Шафәг дајанмышды. Ағ плашынын јахасыны ачыб, бојнундакы мунчуғлары кестәрди:

— Нечәдир!

— Мактабли формасына јәрәшмыр.

— Сәнә кестәрмәк үчүн тахмишам.

Не'ман күлә-күлә кәлирди. Шафәг тез јахасыны өртдү.

Јахынлашан кими Не'ман портфелинин јерә атды, Елдара бир дүртмә вурду:

яныб төрс-төрс синфа бахды. Чүнки ачыг бир китаб өлдөн-өла жазырды. Ким ки, китабы алыб бахырды, дөрһал кулурду: «Биоложиа» китабында дөрд скелет шөкл и варды, буларын алтында ушаглардан кимсе жазмышды: «Гага вокал квартина». Мүаллимин чыр сөси синфи буруду:

— На олуб жена? О китабы бери верин көрүм.

Китабы гатлаыб вердилер. Мүаллим китабын ора-бурасына бахыб бир шеј баша дүшмөндө ушаглар жене кулушдулар. Мүаллим китабы стола чырпыб гышгарды:

— Басди!

Биканин фагыр, жазыг көркеми варды, тез-тез гырпылан көзлери каф ушагла-рын, каф мүаллимин үзүндө көзир, каф тавана дикчилди. Мүаллим бирсли-бирсли она төрөф дөмду:

— На олду, даныш көрүм...

Икиликс дили мүаллими Бикаже ики жазды. Бика гангыра жерине кечөндө күчөдөн таныш фит сөси ешидилди. Мүаллим Не'маны чагырды. О, жазы лөвһәсинө төрөф кедаркан ажилиб панчәрөдөн бахды, кимасө элини желләди.

Танаөфсүдә Не'ман синифдан чыхмаг истәяркан Јусиф онун гаршысыны көсди:

— Гайт, әйләш!

— Чәкил гапыдан, онсуз да кедәчәәм.

— Кетмәјәчәксан!

— Сән... сән... — Не'ман бирсдан болгуду, јумругуну галдырды—вурарам, чәкил!

— Вур! һүнәрин вар, вур!

Күлбәниз орталыга атылмасәјди, јәгин ки, һәкһәк далашчәкәдилер. Күлбәниз рәнжи гармыш Јусифи биртәһар канара чәкди. Не'ман да дөнүб кетди. Күлбәниз:

— Нија бирсләнирсан, Јусиф?!—деди.— Кедир, гој кетсин, өзү өзүнүн дүшмәнидир. Сәнә на борч!

— Ахы јолдашыг.

— Не'маны танымырсан, нә јолдаш-јолдаш дејиб башыны агрыдырсан!..

Не'ман күчәнин тининдә дајанмыш Сејидә јахынлашды.

— Бура бах, Сејид, мән мәктәбә гәјит-малыјам.

— Нејш!

— «Пифагор клубуна кәлмәлијәм.

— Кино көстөрәчәкпәр?

— Еһ, сән дә! На кино?! Бу клуб о клуб-дан дејил.

— Нәдү ба!

— Дарсидир, Рза мүаллим кечир.

— Рза мүаллим! Мән күлбәш она гула-ра асмадым. Әнтига адамду. Мәни дувар-ди дәррәрди. Гојду! Гәндым. Нечун ки, ахмағам, һари, ахма! Сән еланчик ела-мә, ешитдүң!

— Ешитдим, ди кәл көрәк.

Бирдан һәр икиси јериндә донду. Чүнки онларын гаршысында Шаһизә мүаллим дајанмышды.

Елдарын дәрсә кәлмәсәси һәлины тө-әчүбләндирмишди. һансы мүаллим кө-лирдисә, Елдары көрмәјиб һејрәтлә чи-лирләрнин чәкирди. Ушаглар Шафәғә бол-лунча саташырдылар. Не'ман жене өзүндә дејилди. Гагшабагылы кәзиб-доланыр, һеч кәсә әһәмијәт вермирди. Закир дә ону данышдыра билмирди. Такчә Күлбәниз она бахыб хысын-хысын кулурду:

— Балам, асланы јарәнајырлар.

Закир онун атмәкәсины баша дүшмүр-мүш кими сорушду:

— Аслан кимдир!?

— Өз кенерәлины танымырсан!?

Бика же Не'манын көнлүнү алмаг үчүн онун әтрафында фырланды.

— Кәл, твист ојајаг. Атамын гәбри һаргы дүз дејирәм.

Дәрсләр гуртаранда һамы јығышыб Елдарын јашадығы Мирзә Фәтәли күчәсине кәлди. Далана чатанда бир дө көрдүләр ки, Не'ман жохдур. Нечә кедибсә, һеч кәс хабар тутмајыб. Јусиф гапыны ачыб бала-ла һәјәтә боланды вә гышгарды:

— Електрон, Електрон, Електрон...

Сәс-самир чыхмады. һәјәтин о төрә-финдажи бомбош шушбәндин гапылары тајбатај ачылды. Јекапәр бир арвад чых-ды:

— На истәјирсиниң!?

— Елдар ләзимдир.

— Елдарик көчүб. Сәккизинчи микро-рәјона, 38-чи ева!

Јарым саатдан сонра ушаглар сәккизин-чи микрорәјондә 38 нөмрәли еви ахтар-ырдылар. һәр јанда һүндүр, өзәмәтли биналар, сәксиз-һесәбсиз панчаралар, е-ванлар... На кенишликдир! Сәлтиг-сәһмә, тәзәчә акдан ағачлара, салынан хижә-банларә мејданчалара, ушаг әјләнчә-ләринә бир бах! Бикә јелләнчәәә әйләшди. Банбалача гызын ушаг кими јелләнмәси һәманы кулурду:

— Сәнә нә јарашыр, Бика,—дедиләр. Төптәзә евин гаршысында дајаныб хор-ла:

— Електрон, Електрон,—чагырдылар. Елдар јүк машынынын бөјрундән чы-ханда ушаглар ону дөрвәрә алдылар.

Сәһәр Шафәғ синфа кирәндә Елдарын јанында дурду. Елдар она тәзәчүблә бах-ды.

— Сәнин јанында әйләшәчәәм.

— Нија?

— Белә истәјәрәм.—Шафәғ чәнтасыны онун пәртәсинын алтына гојуб отурду.

Не'манын гәһгәһәси синфи башына кө-турду.

— Бәјлә кәлине! ешг олсуң!

Не'ман ступу әјиб, дизләри арасына гојду, нагара әвәзинә чалмага башлады. Ушаглар «мусыңнин әһәкинә јүгүн чәки-лик вурдулар. Елдар гыпгырмызы олду. Шафәғ исә вәчино алмырды. Оғлана төр-рәф бахыб:

— Нија утарысан?!—Пычылдады.—Фи-кир вермә!

Шаһизә мүаллимин ичәри кирмәси илә «тојун гуртармасы бир олду. Мүаллим бирдан Шафәғлә Елдар төрәфә бахды, әввәл һеч нә баша дүшә билмәди, сонра диксинди. Онлары бир дә дигәтлә сүздү. «Бир-бирини нечә јарашыр, һәр икиси кө-зәлдири!».

— Шафәғ, ора нија кечмисән!?

— Закир сөз етди:

— Кәлиң көчүб.

— Шафәғ, бура кәл! — Мүаллим чох мейрибан бир сөслә ону чагырды.—Мун-

чуғларыны ач, мәнә вер...

О, бөјунбағыны гыздан алыб һәмисә дәрфәр-китабларыны кәзирдиңи сары рәнжи чәнтасынын көзүнә гојду.

— Сабаһдан мәктәбә форманы кәј, јәх-шы, гызым!!

— Онсуз да бир күнлүә кәлмишәм.

— Лап јәхшы, кеј әйләш!

Шаһизә мүаллим ушагларә бахды:

— Мәним сизә бир суалым вар,—јашаш-јаваш парталарын арасы илә ирәлилади, әлләри арасында дивара сөјкәнди, бүтүн синфа мурачиятлә сорушду: — Ким деј-рә, имтәһанларә нечә күн галыр!?

Һәрә бир рәғәм деди, һеч кәсинки дүз чыхмады. Фикирләшдилар, һесәблады-лар, тапдылар, хорла чавәб вердиләр:

— 31 күн!

Шаһизә мүаллим ирәлијә кәлди, уша-ларлә үз-үзә дајанды:

— Демәк, имтәһанларә бир әј галыр. Бас сиз нечә, имтәһанларә һазырсының! Бу, һам да али мәктәбә имтәһанларәна һә-зырлашмаг демәкдир!

Ушаглар мәктәбә кирәндә кениш, бөјүк дөһлицин диварында бир јазы көрдүләр: «ИМТӘАҢЛАРА 29 КҮН ГАЛМЫШДЫР». 29 рағами ири, гырмызы рәнжә јазылды-ғындан дәрһал көзә дәјирди. Сабаһасы-бу рәғәм 28 оландә бир оғлан ичәри кир-рә-кирә «күндә бир көрпик дүвчү өмүр-мун сарәјиндан» бейтәни бәркәдә оху-ду. Бу бейт дилдән-дилә дүшдү. Шаһизә мү-әллим Не'маны коздан гојмурду. Ону Ел-дара, Јусифә тапшырмышды. Һәмисә сәрбәстлијә чан атан Не'ман инди өзүнү ушагларын вә мүаллиләрин әһәтәсиндә көрүрду.

10.

Сонунчу күн! һамы чанта әвәзинә кул-чичәк тутуб мәктәбә кәлмишди. Күл-чичәкләр парталарын үстүнә гојулмушду. Закир чийиндән фото-апарат чечирмиш-ди. Зәнк вуруланда кечиб әйләшдилар. Һәмисә гапыда дајаныб мүаллимин көзлә-јән Не'ман да јериндә кәли. Чинар кирди, гапыдача дајаныб дигәтлә бахды.

Көрдүјү мәнзәрә ону вәләт етмишди. Устү-кул-чичәклә допу парталарын арха-

сында мектеб формасы кејан, илк көмчл-лик иштыгылары иле јанан, салигили, тәзим-лик ушаклары Фараһини кизләтмәјән мүәллим ушаклар јаваш-јаваш стола јакынлашды. О ушак-лардан көзләрини чәкә билгирди.

— Сәни атан-анан чох истајыр, Бикә, еләми?
Бика бу суалы көзләмдирди, дәрһал ту-тулда, кимсә ани сүкүтдан истиғафә едиб астадан:

— Атасы јохдур онун,—деди.

Инди Рза мүәллим дискинди.
— Мәним үч өләдим вар, Бикә. Амма онларын аналары јохдур. Уч ил габаг ва-фат едиб. Бах, бу портфель өн јакын ко-макчимдир. Мәни чәтинликдән гуртарыр. Неча?! Портфель бир көзүндә сизин дафтарләриниз, о бирсиндә исә базар-лы шејләри олур: картоф, эт, соған, кеј-кејарти... Даға кимин суалы вар? Неу ки-мин. Онда мәним бир суальма чаваб ве-рин. Сиздан ким дејиб ки, «Рза мүәлли-мдан чанымыз гуртарды».

Ушаклар бир-биринә бахдылар. Кимсә инамла дилләнди:
— Елә сөзү һеч чак демәјиб.

— Дејиб! Ман көзләјирәм ки, һәмим ушаг өзү етираф етсин.
— Ахы, һеч ким елә сөзү демәјиб.

Рза мүәллим көзләрини Не'манла дикди. Не'ман балачалашып бузуду, башыны партаја әјди. Намы Не'ман бахды.

— Не'ман!—Рза мүәллим ону сөсләјән-дә оған јаваш-јаваш ајага галхды.—Сәни чәсарәтли билгирдим, һејф, һејф.

— Мүәллим, мән демшәм.

— Әјләш, Не'ман. Әлбәтте, һәјзатда мән тәк дејиләм. Башга јерләрдә дә мәним ким Рза мүәллимләр вар. Бу мектебдән арылып кетсаниз дә, истар-истәмәз һәр јердә Рза мүәллимә раст кәләчаксиниз!

Он ил дэлбадал давам едән дәрсләрини ән соңуну чохдан лап чохдан көзлә-сөләр дә, ону кәлиш көзләнилмәз кими көрүндү. Бу соңуну күндә соңуну дәс-Шәһизә мүәллимин дәрс иди. Намы са-киг, лал, һәјзатлы әјләшмишди. Гәрибә бир һисс көзә көрүнмәдән урқларји гит-рәдрди. Панчәрөләр табјата ачылыш-ды. Күншә дә синфин ичиндә јәнирди. Ичәк чак динчирди. Индикли сакитлијин һәндә нәсә хош, интизарлы, һәзин, көв-рак бир далаг ахыб кејирди. Бу заман архадан таппылы илә китабын дүшмәси илә кулушун гомгасы бир олу. Закир китабы көтүрдән сонра јенә сакитлик чөкдү.

— Сиздән дәрс сорумажачағам,—де-ди.—Суалыңыз варса, бујурун, әврин.

Бикәни әли галхды:

— Мәним суалым вар.

— Бујур, Бикә, ешдирәм сәни.

— Мүәллим, портфелиниз нијә һәмшә топ кими шшир?

Рза мүәллим јериндән дик галхды. Ја-ваш-јаваш стола тараф кәлди. Ушакларын көзү дөрд олу. Мүәллим Бикәјә баха-ба-ха соруду:

— Бикә һүсәјнова,
— Бурда,
— Күлбәниз һейдәрәва.
— Бурда,
— Не'ман Сәлимов.
— Бурда.

Ушаклар бир-бир галхып «бурда» де-дикчә кими көврәлир, кими күлур, кими дә сакитчә, лагәјидә јериндә әјләширди. Мүәллим ара вермәдән дэлбадал бүтүн шакирдләрини сјаһисыны охуду. Сонра синиф журналыны өртүб бир кәнара гој-ду. Башыны галдырып һәмныны бир-бир сүздү. Чантасыны ачыб нәсә чыкарты. Не'маны јанына чагырды. Не'ман аста-аста дуруб кәләндә һәмныны марат буру-мушду. Оған бирдән мүәллимин әлиндә сыныг карандашы көрәндә һейрәтиндән јериндә галды.

— Ал, Не'ман, бу сәнин карандашы-ндыр.

Не'ман бирдән-бирә әлә билмәди, ба-шыны ашағы дикиб дајанмышды. Намы сүкүт ичиндә мүәллимә вә Не'манә ба-хырды.

— Нијә көтүрүрсән, Не'ман?! Ана, ка-рандаш сәнә ләзим олар.

Не'ман утана-утана карандашы көтүрүб јеринә кәчди. Шәһизә мүәллим инди Шә-рәфи чагырды. Шәфәг дә ејин һейрәтлә һәзи столуна јакынлашанда мүәллимин әлләриндә нәносәндән галан јадикар му-чугларји көрән кими мәселәни баша дү-ш-дү.

— Јахына кәл, Шәфәг!—дејә о, гыззи лап јанына чагырды.—Башыны азма әј һә, бах бәшә, бу күндән сонра тахз биләрсән.

— Сағ ол, мүәллим!—Шәфәг әли көв-рәлди ки, дөзә билмәјиб ону гүнаглады.

Јенә сакитлик чөкдү. Бу вахт «бир су-алым вар» дејә Бикә әлини галдырды. Не-чә заман мүәллимләрә суал вермәкчә гыззи күн бу күн икчини дәфә бу нијәтлә ајага галх-чысы тәәччүб доғурду. һәмныны көзләри марат ичиндә она дикилди.

— Мүәллим, кечән дәфә көзләмәјиб дәрсиниздән кетдијимиз үчүн нијә бизә ачыгланмәдiniz?!

Синифдән угутлу кечди. «Суал тапды вермәјә»... «Көһнә јараны тәзәләјир»... «Һеч јеридир»... Шәһизә Суалына:

— Әјләш, Бикә!—деди.—Мүәллимә ча-ваб вермәјәчәјим. Буну көрәк өзүңүз ба-ша дүшкәсиниз.

Јусиф ичазә әләбә ајага галды:

— Бу күн бизим үчүн агыр бир күндүр,—деди.

Закир сөз аты:

— Балкә аглајар?!

Она сарт нәзәрлә бахан Јусиф нитгини јенә көврәк, һәзин ва кәдрли бир аһәнк-ли давам етдириди. Гаршыдакы ихтаһан-ларды фыртынаја бәһизатди. Образлы да-нышыгы үчүн кимсә «бәрәкәлла, Ју-сиф» дејә ону тәрифләди. Мүәллимләри, мақтабә һеч заман унутмајагына анд ичди. Елә урқадан анд ичди ки, мүәллим дә өзүнү күлмәкдән салгаја билмәди.

— Чох сағ ол, Јусиф!—деди.—Мән сә-на инанмаг истајирәм!

— Инанын, мүәллим, јер-көј һағы, ви-чәдәним һағы, хуsusлә сизи унутмајача-ғам. Тез-тез мақтабә кәләчәјим, сиз ах-тарачағам. Бу күн бизим сөн дәрсимиз дејил, һәр сөзүңүз јадмынзә дүшмәдә дәрсимиз тәкрар олачак. Елә билчәјәјим ким...

Кимсә онун әтәјиндән чәкди, чүнки Ју-сиф, адәти узрә, нитгини узатмаға башла-мышды. Шәһизә мүәллим һәлә дә күлүр-дү. Јусиф нитгини тәнтәнали бир сонлугла битирди. Ушаклар әл чалдылар.

— Даға ким данышмаг истајыр? Бир аз-дан сөн дәрсимизин сөн замки чалыначак.

— Шәфәг ајага галхды.

— Биздә елә шакирдлар вар ки, бирин-чи синифдән јер јердә охујурлар. Мәса-лән, Елдар, мән...

«Елдар, мән» дејәндә күлүш гопду. Шә-фәг өзүнү итирди, онларын нә үчүн күл-дүјүнү баша дүшүб гызарды, сојуганлы олмаға чалышса дә, мүмкүн олмады, нит-гини позулды:

— Бир дә... Күлбәниз, Јусиф, Бикә бир јердә охумшуг. Мақтабә бир јердә кәл-дијимиз кими, бир јердә дә гуртардыг. Ахыра гадәр дә бир јердә олачағыз.

Закир јенә сөз аты:

— Гәбрә кими!

Шәфәг тәләсик јеринә кечди. Шәһизә

мүәллим яөвәш-яөвәш пәртәләрын арасы илә кәзинир, ушагларә тамаша едирди. Әлләри истар-истәмәз ушагларын сәчләриндә кәзди. Јазы стәлунарн јанына чатәндә зәнк вурдулд. һәмәша зәнки һәсрәтлә кәзләјрдиләр. Инди бу зәнк кәләр кәтирди. Зәнк сусламышды, һәлә дә чалынырды. Гапычы гәсдән белә едирди. Ахы, ушагларын һәјәтындә бу, сон мәктәб зәнк ки иди. һен кәс сәсин кәсимләсини истәмирди. Ушагларын һен бири инди јериндән тәрәпнәмирди. Зәнк кәсидди.

Амма јәнә онлар гәлхмадылар. Синиф журнальны көтүрән Шәһизә мүәллим:

— Нија кетмирсиниз!?—деди.— Дурун, дурун...

О, журналы дөшүнә сыхыб, гапыја тәрәф кәдәндә Бикә јериндән сычрады, «мүәллим!» дөјә өзүнү онун үстүнә аздади. Гызлар да Бикә кими јерләриндән сычрадылар. Ону дөврәләјиб гучагладылар, үз-көзүндән өндүләр. Мүәллим гызларын бу һарәкәтиндән көврәлиб ушаглары бағрына басды.

Өгләнар көмәрдән бахырдылар. Бирдән мүәллим онларә тәрәф дөнүб:

— Јахын кәлиң!—деди.

Шәһизә мүәллим өгләнларын алынндән өлдү. Шәһизә мүәллим онлары нә гәдәр бөјүк һәһәбәтлә сөвирмиш. Ушаглар бу-ну санки инди баша дүшдүләр.

11

Мәктәбин бөјүк залы ашыб-дашырды. һәмәнын әлиндә күл дәстәси вәрди. Директор, сонра мүәллимләр һәјәчәнлә даһышдылар. Сонунчу дәрс күнү мунасибәтилә онунчулары төбрик едиб, онларә сәмили арзуларын билдирдилар. Биринчи синиф шәжирдәри әлләриндә күл дәстәләрын өзләриндән бөјүк бачы вә гардашларынын үстүнә јүвүдүләр.

Шәфәг әлиндәки «Әлифба» китабынын ири, гара көзлү бир гызә узатды. һәмәја мүрачәтлә дөди:

— Бу китабы мәнә он ил гәбәг онунчу-да охујән бир гыз бағшыламышды. һәмән гыз инди кимилә беләриңиздир, институтда баш елми ишчидир. Мән бу «Әлифба»ны он ил горујуб сахламышам, бу күн, Таһирә, сәнә бағшылајырам. Сән

дә он ил сонра, онунчу синифи битирәндә бу «Әлифба» китабынын биринчи синифдә охујән ушаглардан бәзисин бағшылајырам. Сән өз вәрисәнмиң!

Балача гыз китабы көтүрду, үзүнү ушагларә тутуб баркәдн дөди:

— Сән вәрирам.

Алгыш голду. Биринчи синиф онунчу синифә гөшулду. Гогаглар, вәлидејнләр, шәжирдәлар әл чалырдылар. Шәфәг Таһирәнин әлиндән тутмушды. Елдар гызын гулағына насә пчылдәды. Нә мән онларә бахыш гызларә дөди:

— Нә јарашыр!

Елдар Таһирәнин о бири әлиндән тутду. Габагда кетмәјә башладылар. Архадан кәлән гызлар, өгләнар онларә бахыш күлүрдүләр. һәмә салону тәрк едәндә хидмәтчи гәдин ичәри кириб һәјрәт ичиндә гәлды. Чүнки сәлон башдән-баша күл-чи-чәкшә долу иди.

Онлар мәктәбдән бирликдә чыхдылар. Гызлар ағ фартукда, банты, күллу, чи-чәкли... Гәрибә иди, ејни формада шәһәри нә гәдәр ушаг кәзирди. Бир-бирине раст кәләндә һәмәсыннын үзү ишыгланырды. Бешмәртәбәјә чатандә Нә мән һәмәны сәхләјиб дөди:

— Бәх, сөзүмүз сөздүр, аја кими кедирик.

— Ај јахындыр, ај Нә мән—дөјә Күлбәниз күлду.—Марсә кими...

Јусиф:

— Еһ, әкәр беләдисә, Марс дә јахындыр...

— Ушаглар, кәдәк кәфәјә гәһәз ичәк...

Јусиф чөлд дилләнди:

— Ә ла идејәдир. Шәфәг, сәнә беш. Ушаглардан бәзис кетмәк истәмәди. Јәгин пуллары јох иди...

Ахшам онлар Күлбәнизәтдә јығышмышды. Бөјүк, ишыгыл ағда әнчәг онунчу синифин ушаглары топлашмышдылар. Тәкчә Нә мән кечкирди. һәмә ондан кәһиш етимишди ки, нағарасынны дә көтүрүб кәлсин. Амма Нә мән нағарасыннә кәлмәк истәјирди. Бикә елә көвәл кәјинмишди ки, һәмәнын көзү онда иди. Закир тә-тәз онун јанына кәләр, башдән-ајага диггәтлә онун, «бәһ-бәһ!» дөјә атрафинда фырла-сүзүр, «бәһ-бәһ!» дөјә атрафинда фырла-сүзүр. Бикә ону јанындән гөвүр, Закир исе кетмирди.

Гызлар сүфрәнә бәзәјирдилар.

Елдар ејванә чыхмышды. Јусиф дә ејванә чыхды.

— Сән һара кирәчәксән, Јусиф!!

— Филология факултәсина.

Иәрирдән Нә мәннин нағарасыннын сәси ешидилди. Закир гапыны ачыб башынны чөлә чыхартды.

— Гогаглар, бујурун ичәри...

Һәмә ичәри кечди.

Кимсә башламағы тәклиф етди, Шәфәг етиразын билдирди.

— Бәс Шәһизә мүәллим!

Гапынын зәнки чалынды. Гызлар һәј-күлә гапыја чумдулар. Шәһизә мүәллим дөди:

— Бу дә мән.

Һәмә јерини тутду. Јәнә Јусифи масабәји сәчдиләр. Күлбәнизә јер чатамағы үчүн јән отагдан сәтләп кәтирди. О дә әјләшдикдән сонра өзүнү тох тутмуш, чиди кәркәм алмыш Јусиф шәмпән шүшәсиндән бирини көтүрду, сәки, лагәјә һәлдә ачмағә башлады. Бирдән, көзләнилмәдән гопан курулту гызлары гөрхтуду. Гышгырыб һәј-күј салдылар. Јусиф өзү күлмүрдү. Бир-бир ушагларә нәзәр салды.

— Ичәк илк гәдәһләри 33 әскәрин сәркәрдәси Шәһизә мүәллимин сәргығына!

— Ура!—Ушаглар ајага гәлхдылар, бир-бир јахынлашыб гәдәһини мүәллимин гәдәһинә тохундурду. Кимсә мағифтофону гәрдү, мүғәнни гызын көзәл сәси отага долду. Јусиф гәдәһи бошлатды, столә јүб учадән:

— Јәнә гәдәһләри долдурун!— дөјә шәнликлә гышгырды.—Јемәк үчүн ики дөгигә вәхт вәрирәм.

Кимсә:

— Сәкиң!—гышгырды. — Масабәји даһышыр.

— Ушаглар, үрәјим долудур, әнчәг бу дәрф мән даһышмајачағым. Сөзү Шәһизә мүәллимә вәрәчәјим. Бујурун, мүәллим. О, күлә-күлә ајага гәлхди. Адәтә үзәрә о баша кетди, кәријә гајытды, әлләрини ушагларын сәчләриндә кәздириди. һәмәја бахыб дөди:

— Ушаглар, сиздән әјрилмағ чох кәдәр олдир... Нә дејим, нә арзулајым! Мүбариз оңун, елми севин, зәһмәтдән гөрх-мајын. Бир дә... һәмәша инсанларә, јахшылыға инәнын...

Шәһизә мүәллим гәһәрләнмишди.

— Ди мәнә ичәзә верин, тәләсирәм.

Гызлар ону ашағыја гәдәр өтүрдүләр. Оғләнлар исе ејвандә дајаныб бахырдылар. Мүәллим театр бинасына доғру кәдирди. Бинанын јанындә уча бојлу бир киши дајаныб ону көзләјирди.

Бирдән Күлбәнизин сәси ешидилди:

— Ушаглар, столә!

Һәмә өз јеринә кечди. Јусиф әјәг үстә дајанмышды вә көзләјирди.

— Ким сәз истәјир!

— Гој Күлбәниз даһышсын.

Күлбәниз ајага гәлхди:

— Санки лимдәндә дајаныб дәмиз сәфәринә—јәни һәјәг сәфәрини көмәк үчүн һазырлашырың. Гаршыда һәр шәј вә: фыртына дә, дағла дә, бир сөзлә, үн чәтин имтәһанлар! Кәләчәгин ишыгы сәһиләринә доғру, ушаглар!

Закир сазы дилләндирди.

12.

Ушаглар дағылышанда саат он ики оларды. Шәфәг Бикәнин голуна кириб, Елдарлә бирликдә бешмәртәбәјә тәрәф кәдирди. Ишыглар әзалмышды. Театрын гаршысы гәранлыглашмышды. Тәкчә Фүзүли һәјкәли ишыг ичиндә пар-пар јанырды. Онлар тәзчә әңгылмыш шүшәли мағазанын јанындән јухары гәлхырдылар.

— Мән чәтдим,—Бикә Шәфәгин үзүндән өлдү,—һәләлик, кәчәниз чығма гәлсын.

Әјрилдылар.

Онлар Искра күчәсиндән кәчдиләр.

Күчәнин гуртараңағында апағарзыгы бир даланә кирдиләр. Дар даланын әјри-јүрү күчәси илә гәлхдылар. Шүшәбәндәларын алтындән кәчир күчәнин ләп дәрәлдиги Бир јердә Елдар дајанды.

— Нә олдү сәнә!

— Неч...

Шәфәг дә дајаныб архаја дөндү. Елдар күлағә кәлди:

— Бу күн муңугларын сәнә чох јарашырды.

Елдар гөрхә-гөрхә әлини узәдыб муңугларә тохунду. Шәфәг буну көзләмәдји үчүн өзүнү итирди. Оғланын әли бојуну дә дөңдән азда кәријә кәчкәди. Габага дүшду.

— Шәфәг, дајән!

— Нәдир, Елдар!!

Гызын сәси титрәйрди. Онлар Мустафа Сүбһи күчәсинә чыханда һәр јән ишыглы олду. Бу күчәдән бир аз кедиб, дар бир даланын јанында дајандылар. Шәфәг әлини узатды:

— Сағ ол, Елдар,—деди.—Кечән хејрә галсын.

Елдар онун әлини бурахмады. Гыз нә гәдәр чалышдыса, мүмкүн олмады. Бирдән далана тәрәф чеврилиб:

— Ој, нә гаранлыгдыр,—деди. — Јахшы, кәл, мәни гапыја гәдәр өтүр.

Бу сөзләри гыз титрәјә-титрәјә сөјләди, әлини дә оғланын әлиндән чәкмәди. Бир аз кетдиләр. Оғлан дајанды, истәр-истәмәз гыз да дајанды. Елдар фүрсәтдән истифада едиб, әлини јенә гызын бојнуна узатды, мунчуглара тохунду. Гыз пычылты илә «мунчуглары гырарсан» дејиб бојнуна назла кәнара чәкди. Елдар чәлд әлини гызын бојнуна долады. Шәфәг дартынды, дартынды, бачармајыб бирдән-бирә сакит олду. Елдар о бири әлини дә гызын бојнуна долады. Вә... Бу илк өпүш бәлкә дә

бир ан чәкди. Шәфәг бирдән зәрблә дартынды, бу заман ондан гәрибә, һәјәмәнлы бир сәс гопду:

— Вај, мунчугларым јерә төкүлдү.

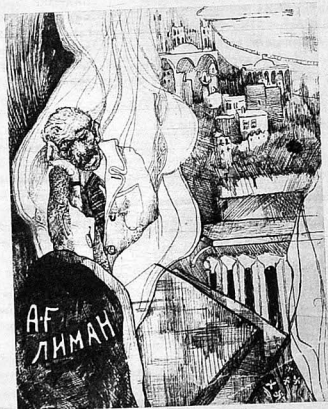
Вә ушаг кими ағлады. Бу да бир ан чәкди, оғланы астамә итәләјиб:

— Көр бир нә етдин?

Елдар мунчуглары «јығыб» верди.

Шәфәг гачыб гапыдан ичәри кирди. Елдар донмуш кими галды. Шәфәгин пилләләрдән кәлән аддым сәсләрини динләди. О, јухары, балача отағына кедирди.

Шәфәг јеринә кирсә дә, јата билмирди. Пәнчәрәдән сәмаја тамаша етди. Нә гәдәр улдуз варды. Бирдән Шәфәг дүшүндү ки, бу улдузлар онун мунчугларыдыр. Хәјәлән о улдузлары бир-бир көтүрүр, сапдан кечирир, узун, ишыглы бир бојунбағы дүзәлдир вә бојнуна долајырды. Бу улдузлара баха-баха әләнир, Елдари хатырлајыр, бојнуна доланан әлинин истисини дујур, ганадланыр, о бир пајча ишыглы сәмаја говушурду...

АНАРЫН
«АҒ ЛИМАН»
ӘСӘРИНӘ
ИЛЛУСТРАСИЈА.
Шәкил
Зүлфүгарындыр.